שיר שבח ותהלה

הוא שיר אקדמות

אשר חובר לפיוט של
יום ראשון של שבועות
וגם הפיוט יציב פתגם

עם ביאור נחמד מפורש וסוס, סכל
בכל מלה ומלה
ועם העתקה אשכנזית המורגל· לתועלת
המון העם נשים וקטנים :

ברשיון הצענזור

ווארשא

ברפוס הרב מוהר"ר דוד [illegible] המפורסם מוהר"ר
ארי' ליב שקלאוועטר חתן הרב הגאון המפורסם
מוהר"ר יוסף מייא זצ"ל שהי' מקדם בדיהרנפורט :

בשנת תקצ"ז לפ"ק

AKDÓMES
w WARSZAWIE w DRUKARNI
D. L. SKLOWER

חורש סיון מזלו תאומים

ביום הזה באו מדבר סיני · בו נבא יחזקאל · ג' בו מתחילין ימי הגבלה כמאמר הכתוב (שמות י"ט י"ב) והגבלת את העם סביב לאמר · השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו וגו' (שם שם כ"ג) הגבל את ההר וקדשתו :

ו בו חג השבועות · והוא נעלה מאוד כמבואר בכל הספרים · הוא היום אשר בשרו ית' לאדון הנביאים בראשית שליחותו (שמות ג' י"ב) בהוציאך את העם תעבדון את אלהים וגו' · ומה נכבד היום הזה אשר בו נגלה האלהים ברוב עוזו עם רבבות שנאני שחק להשמיע לעמו חוק דתו · וכי עין בעין ראו אז גילוי יקרתו ית' :

לכן מחויב כל איש אשר רוח יראת ד' בקרבו לצייר בעצמו ביום הזה את מעמד ההר בעת ההיא · ולקבל על עצמו את כל דברי התורה כאילו הוא בעצמו שמעם אז כמאמר התורה (דברים כ"ט י"ד) לא אתכם לבדכם וגו' · ולקבל עליו עול מלכותו ית' כאשר תקנו אנשי כנסת הגדולה ז"ל כל הנוסח בראשית פסוקי מלכיות אשר יציירו לנו את המעמד הנפלא הזה · למען יכנע לבו לעבודתו כמאמר התורה (שמות ד' ד') כי לבעבור נסות אתכם בא אלהים ובעבור תהי' יראתו על פניכם וגו' :

לכן נהגו אנשי מעשה לאמר הנוסח אתה נגלית בחג השבועות אחר התפילה ובוודאי יתעורר בו לב כל איש לפי מדרגתו · ובכן נתקן השיר הזה · הוא שיר אקדמות אשר בו יחיל באימה לספר עזוז שבחו · כי לו דומיה תהלה · אכן יעלה לאט לאט ממדריגה למדריגה · לספר אפס קצות דרכו אל וחבת עם סגולתו ומדבר בשבחות בענין שכר ועונש · ומשלים דברי השיר בשבח ותהלת התורה אשר נתנה לנו למורשה בחסדו ית' כי חיים היא למוצאיה אורח חיים בימינה וגו' וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל דברי התורה והמצוה לטוב לנו כל הימים אמן סלה :

כוונת הפייטן הזה להגיד שבח רבון עלמא בבריאת העולם · וצבאות מעלה ומשם ירד לצבאות מטה · בהודיע חזוק אמונתם : והבטחון לרב טוב הצפון ליראי ה׳ · וקצת איכותו ומהותו ברמז · ועשהו המחבר בלשון ארמי לרוב חשיבת הפיוט שלא יקנאו בו מלאכי השרת · ושמעתי שזה היה רבי מאיר שליח צבור · ולסוף ב׳ אלפ״א ביתא חתם שמו מאיר ביר רבי יצחק יגדל בתורה ובמעשים טובים אמן חזק ואמץ :

מנהג הקדמונים היה לברך ברכת התורה ולקרות פסוק ראשון של בחודש השלישי ואח״כ אקדמות אבל האחרונים כתבו לומר אקדמות קודם שיברך על התורה :

אַקְדָּמוּת מִלִּין וְשָׁרָיוּת שׁוּ תָא :
אַוְלָא שָׁקִילְנָא הַרְמָן וּרְשׁוּ תָא :
בְּ בָבֵי תְרֵי וּתְלַת דְּאֶפְתַּח בְּנַקְשׁוּ תָא :
בְּ בָרֵי דְּבָרֵי וְטָרֵי עֲדֵי לְקַשִּׁישׁוּ תָא :
גְּ בוּרָן עָלְמִין לֵיהּ וְלָא סְפֵק פְּרִישׁוּ תָא :
גְּ וִיל אִלּוּ רְקִיעֵי קְנֵי כָּל חוּרְשָׁ תָא :

דיו

אקדמות מילן קודם רבוי הדברים מלשון ומילין לגו עלאה ימלל · ושריות שוהא תרגום הואלתי שריתי · שותא תרגום כאחד ידבר כחד שותא · אולא שקילנא תחלה אטול רשות · והרמנא תרגום ויוציך כבתחלה כמו אולא · הרמן בטחון מלשון הרמנא דמלכא · בבבי תרי ותלת בסדר שנים או שלשה כמו בבא קמא בבא מציעא · בנקשותא בקול מל׳ דא לדא נקשן · שכן דרך המתחיל לדבר בפני גדולים בבבי תרי ותלת להיות ברעד · בברי מל׳ רז״ל דעייל בבר לשון רשות · דברי וטרי כלומר ברשות ובעזר הבורא שהוא בורא וסובל עד זקנה · ולא סיפק פרישותא אין ספק ויכולת לפרש גבורתו

הורשתא

אקדמות אי איך היב אן צו רידן וויל איך ערשט רשות נעמן : בבבי איט: איין ווארט צווייא אודר דרייא דיא איך וויל אן היבן איט טאוונג: איט דער ליבינס פֿון דעם ביטעפֿר דער דא טראגט דיא וועלט צו דער עלטר : גבורן איין איבינגה שטארקייט איז בייא איר אונ אפן קאן זיא ניט גינוג ביטיידן ·

אונ:

דְּ יוֹ אִלּוּ יַמֵּי וְכָל מֵי כְּנִישׁוּ תָא׃

דַּ יְרֵי אַרְעָא סַפְרֵי וְרַשְׁמֵי רַשְׁוָן תָא׃

הֲ דַר מָרֵי שְׁמַיָּא וְשַׁלִּיט בְּיַבֶּשְׁ תָא׃

הֲ קֵם עָלְמָא יְחִידָאִי וְכַבְּשֵׁיהּ בְּכַבְּשׁוּ תָא׃

ז בְּלָא לֵאוּ שַׁכְלְלֵיהּ וּבְלָא תְשָׁשׁוּ תָא׃

וּ בְאָתָא קְלִילָא דְּלֵית בָּהּ מְשָׁשׁוּ תָא׃

זַ מִּין כָּל עֲבִידְתֵּיהּ בְּהַךְ יוֹמֵי שִׁ תָא׃

זֵ הוֹר יְקָרֵיהּ עֲלֵיהּ · עֲלֵי כּוּרְסְיֵהּ דְּאֶשָּׁ תָא׃

חֲ יַל אֶלֶף אַלְפִין וְרִבּוֹא לְשַׁמְּשׁוּ תָא׃

חדתין

תורשתא . יערים מלשון רז"ל בחורשא קא מאכיל מר . תרגום כיער בחורשא . מי כנישותא מקוה כל המימות שבעולם . הדר מרי שמיא לא יוכלו לכתוב הוד והדר מרי שמיא וכו' . וכבשיה בכבשותא מל' כהדי כבשי דרחמנא למה לך כלומר הפלים מכל שאינם יודעים על מה העולם עומד . ובלא לאו שכלליה בלא עמל ולאות שכלל העולם . תרגום ויכולו השמים ואשתכללו שמיא : ובלא תששותא כלומר בלא תשות כח : ובאתא קלילא כלומר באות ה"א דכתיב בהבראם בה"א בראם : זיהור יקריה עלי כלומר ביום השביעי נתעלה וישב בעוכר יקרו

אונ ווען אויך דיא הימל ווערן פארמיט אונ אלי וועלדר טרייבערן : דיא אונ ווען אויך אלי (יאים) אונ איין גזמאלטי וואסר ווערן טינט . אונ דיא וואונר דער ערד ווערן שרייבר אונ לייבלר ווער אלס ניט גינוג צו בשרייבן : הדר די שונקייט פון דעם הער איבר דיא הימל אונ דער דא געוועלטיגט איבר דיא טריקנייט ער האט דיא וועלט אליינט אויך גריכט אונ האט איר בשעפנים פאר הון אונ האט ניט (מגלה) געווען וואו פון זיא זיינן וואָרן בישאפן . ובלא אונ אן אידיקייט האט ער זיא גיגרונד פעסט אונ אן שוואכקייט אונ איט דאז גרינסטה (אות) פון א"ב דאס איז דיא ה דיא אן ניט פיהלט ווען אן זיא אויס שפרעכט : זמין ער האט אל זיין ווערק בירייט גמאכט אין זעקס טעג . זיין ווירדינה לוטרקייט איז אויף זיין פיארינן (כסא הכבוד) : חיל ביא אים איז איין הער פון פיל טויזנט אלמכים אונ אים צו דינן ער בישאפט זיא אלי אמרגן נייא אונ גאר גרויס

חַ דְתִין נְבוּט לְצַפְרִין סַגִּיאָה טְרָשׁוּ : תָא
טְ פֵי יְקִידִין שָׂרְפִין כְּלוּל גַּפֵּי שִׁית : תָא
טְ עֵם עַד יִתְיַהֵב לְהוֹן שְׁתִיקִין בְּאַדְשְׁ : תָא
יְ קַבְּלוּן דֵּין מִן דֵּין שָׁוֵי דְּלָא בְּשַׁשְׁ : תָא
יְ קַר מְלֵיהּ כָּל אַרְעָא לְתַלּוֹתֵי קְדוּשְׁ : תָא
כְּ קָל מִן קֳדָם שַׁדַּי כְּקַל מֵי נְפִישׁוּ : תָא
כְּ רוּבִין קֳבֵיל גַּלְגַּלִּין מְרוֹמְמִין בְּאַשְׁוָ : תָא
לְ מֶחֱזֵי בְּאַנְפָּא עֵין כְּוַת גִּירֵי קַשְׁ : תָא

לכל

יקרו על כסא אש · חדתין נבוט לצפרין מלאכים חדשים צומחים בכל בקר · נבוט מלשון רז"ל פרידא דתותי קלא כיון דנבט נבט · לשון צמיחה בפ"ק דתענית · סגיא טרשותא רבה אמונתו דכתיב חדשים לבקרים רבה אמונתך מת״ג מטרשא · טפי יקידין שרפים ויותר יקרים הם המלאכים היוקדים ושורפים · טעם עד יתיהב להון ואף על פי כן עד שלא ינתן להם הצווי הם שותקים · טעם מלשון מטעם המלך · בארישתא בשתיקה כמו דשמע ואדיש · יקבלון דין מדין הוא תרגום מן וקרא זה אל זה · דלא בששתא בשוה בלא איחור מלשון כי בושש משה לבא · יקר מלא כל ארעא כבודו מלא כל הארץ בקל מן קדם שדי · כקול שדי רוצה לומר חזק : כקל מי נפישותא כקול מים רבים · כרובין הן החיות · גלגלין הוא תרגום של אופנים · באשותא בצעקת רעש גדול · כות גירי קשתא דכתיב כמראה הבזק

גרוס איז זיין ווארהייט : טפי נאך זיינן פֿון ברענדיגי מלאכים דיא אלי צו מאל זעקס פֿליגל האבן · אונ אי מען גיבט זיא (רשות) צו רידן אונן זיא אלי מאל שטיל שווייגן : יקבלון זיא אנטפֿאנגן דיא רייד איינר פֿון אנדרן דאס זיא אלי גלייך לובן אונ איינר ניט שפעטר אז דר אנדרר · דען ווארט פֿון די ווירדיקייט פֿון גאט דער פֿילט דיא גאנצי ערד איט איין דרייא פֿאכֿדיגה קדושה פֿון דיא מלאכים : בקל גלייך וויא איין שטים דער פֿאר זאמלטי וואשר אזו רויטן זיא פֿאר דעם אויצבֿטיגן גאט · דיא מלאכים דיא דא הייסן (כרובים) קעגן דיא דא הייסן (גלגלים) זיא דער היבן איר גשרייא : למחזי צו זעהן איין אויגן בליק גלייך וויא איין שוס פֿון איין פֿייל בויגן · איין אלין אורטן וואו זיא ווארן הין גישיקט

ל כָל אֲתַר דְמִשְׁתַּלְחִין זְרִיזִין בְּאַשְׁוָ תָא :

מְ בָרְכִין בְּרִיךְ יְקָרֵיהּ בְּכָל לָשׁוֹן לְחִישׁוּ תָא :

מֵ אֲתַר בֵּית שְׁכִינְתֵּיהּ דְּלָא צָרִיךְ בְּחִישׁוּ תָא :

נְ הִים כָּל חֵיל מְרוֹמָא מְקַלְּסִין בַּחֲשַׁשְׁ תָּא :

נְ הִירָא מַלְכוּתֵיהּ לְדָר וְדָר לְאַפְרַשְׁ תָּא :

סְ דִירָא בְהוֹן קְדוּשְׁתָּא וְכַד חַלְפָא שַׁעְ תָּא :

סִ יּוּמָא דִלְעָלַם וְאַף לָא לְשַׁבְעוּ תָא :

עֲ דַב יְקַר אַחְסַנְתֵּיהּ חֲבִיבִין דְּבִקְבַעְ תָּא :

עֲ בִידִין לֵיהּ חֲטִיבָה בִּדְנַח וּשְׁקַעְ תָּא :

פרישן

הנזק · באשוותא · במהירות ויעף אלי תרגומו ואשותי לותי · לחישותא · בכל לשון ולחש · בחישותא אין צריך לחפש אחר מקומות שמלא כל הארץ הוא מלשון עד דאחישנא באגם · בחששתא בפחד וחשש · נהירא מלכותיה זכרון מלכותו מאי' נהירא : לדר ודר לאפרשתא לפרשו לדור ודור על שם ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור : סדירא בהון קדושתא אלה המלאכים הם חוזרים לנהר דינור וסודרים קדושה זו לשעה · וכד חלפא שעתא וכשעוברת שעת סדר קדושתם אין אומרים עוד קדושה : סיומא דלעלם ואף לא לשבועתא כלומר אפי' לשנת השמיטה אינם חוזרים להקדיש ואפי' הכי הם אומרים ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור : ערב יקר אחסנתיה ישראל גורל נחלתו הם · תרגום גורל עדבא : חביבין שבקביעות עושין לו · חטיבה רוצה לומר שבח וי"ס שגורסין חטיבא · לשון אהבה תרגום את ה' האמרת ית ה' חטבת : בדנח ושקעת ר"ל בשקיעת השמש ובזריחת' והמלאכי' אינם מקדישין אלא פעם

גיטיקט זיין זיא גישווינד אין איר באטשאפט : מברכין זיא לובן דיא ווערדיקייט פון גאט מיט אלרלייא שפראך · פון דעם אורט פון זיין שכינה דא מען ניט בדארפט צו זוכן : נהים עס ברומט די גאנצי היאלשה הערע זיא לובן מיט פארכטין· דיא גדעכניש פון זיין קינגרייך ווערט אין אלי גבירט דער ציילט אונ ביטיידן : סדירא עס איז געוואונט בייא זיא דיא קדושה פון גאט · אונ אז דיא צייט פר בייא איז אזן זיא אויך הערן שירה צו זאגן אונ דארפן ניט מער זיגן אין קיין (שמיטה) נאך אין קיין (יובל) : עדב (ישראל) דיא דא זיינן דאס לאס אונ דאס ירושה ערב טייל פון גאט דיא זיינן בייא איס גיזעצט אונ גיליבט ווייל זיא טואן

אים

פְּ רִישָׁן לְמַנְתֵיהּ לְמֶעְבַּד לֵיהּ רְעוּ תָא:
פְּ רִישָׁתֵיהּ שְׁבָחֵיהּ יְחַוּוּן בְּשָׁעוּ תָא:
צְ בִי וְחָמִיד וְרָגִיג דִּלְאוֹן בִּלְעוּ תָא:
צְ לוֹתְהוֹן בְּכֵן מְקַבֵּל וְהַנְיָא בָעוּ תָא:
קְ טִירָא לְחַי עָלְמָא בְּתָגָא בִשְׁבוּעַ תָא:
קְ בֵיל יְקַר טוֹטֶפְתָּא יְתִיבָא בִּקְבִיעוּ תָא:
רְ שִׁימָא הִיא גוּפָא בְּחָכְמְתָא וּבְדַעְ תָא:
רְ בוּתְהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל קְרָאֵי בִשְׁמַע תָא:
שְׁ בַח רִבּוֹן עָלְמָא אֲמִירָא דַּכְוָ תָא:

שפר

פעס אחת ביום: פרישן למנתיה הם מופרשים ומובדלים למנתו ולגורלו: פרישתיה שבחיה פרישות והפלא שבחיו מגידים שעה קלה: צבי וחמיד ורגיג רוצה וחומד ומתאוה תרגום ויואל משה ובכי משה תרגום לא תחמוד לא תרוג: דילאון בלעותא שיגעו בתורה תרגום בעמל אנוש אינימו בליאות גבריא דעסקי באורייתא ליתיהון לטין: והניא בעותא ומועלת התפילה· קטירא תפילת ישראל קושרים: לחי עלמא בתגא· בכתר· קבל יקר טוטפתא בקביעותא נגד כבוד התפילין היא יושבת בקביעות רבותא דישראל· גדולת ישראל כתובה בפרשת תפילין: אמירה דכוותא כמו זכוותא דלי"ת ווי"ן מתחלפין

איך זיין וויל איט נוויא אהל קריאת שאע לייאנן אלי טאג ווען דיא זון אויף גיט אונ אונטר גיט: פרישן זיא בישיידן אין דער תורה דאז זיא זיינן דיא גאב פֿון (הקב"ה) אז זיא איך טואן זיין ווילן· זיין וואונדרליכה לוב זאגן זיא· אין זיין נייט· צבי ער האט גוואלט אונ גגלוסט דאז ישראל זאלן זיך כאיה ןא גֿדר תורה· דא דורך ווערט ער איר תפֿלה אנטפאנגן אונ איר גבעט ווערט הענפֿן· קטירא די תפֿלה פֿון ישראל דיא ווערט אן גיקניפט אן גאט דר איביג לעבט נו אין קרון דורך איין שבֿועה דאז זיא איין אלך ביטווערט· פֿון וועגן דיא ווירדיקייט פֿון דיא תפֿילן ווערט דיא קרון דארט הין גיזעצט· רשימא אין דיא זעלביגי תפֿילן איז גיצייכנט איט פֿר שטאנד אונ קלוגהייט די הערשאפֿט פֿון ישראל די דא לייאנן קריאת שאע· שבח דיא לוב פֿון דעם הער דער וועלט איט איין רייני ליבשאפֿט שטיט איין נו ישראל

שְׁ פַּר עֲלַיהּ לְחַוָּיָהּ בְּאַפֵּי מַלְכְּוָ תָא :
תָ אִין וּמִתְכַּנְשִׁין כְּחֵיזוּ אַדְוָ תָא :
תְּ מֵהִין וְשָׁיְלִין לַיהּ בְּעֵסֶק אַתְוָ תָא :
מְ נָן וּמָאן הוּא רְחִימָךְ שַׁפִּירָא בְּרֵוָ תָא :
אֲ רוּם בְּגִינֵיהּ סָפִית מְדוּר אַרְיְוָ תָא :
יְ קָרָא וְיָאָה אַתְּ אִין תְּעַרְבִי לְמַרְוָ תָא :
רְ עוּתָךְ נַעֲבִיד לִיךְ בְּכָל אַתְרְוָ תָא :
בְּ חָכְמְתָא מְתִיבָא קְצַת לְהוֹדָעוּ תָא :
יְ דַעְתּוּן חַכְמִין לֵיהּ בְּאִשְׁתְּמוֹדָעוּ תָא :
רְ בוּתְכוֹן מַה חֲשִׁיבָא קֳבֵיל הַהִיא שְׁבַח תָא :

רבותא

מתהלפין בלשון ארמי מלשון עברי דוק ותשכח · שפר עליה לחוויה טוב ויפה עלי להגיד שבח הקב"ה לפני המלאכים · כחיזו אדוותא כמראה גלי הים כלומר כהמון מים רבים מלשון אדוותא דימא : תמיהין ושיילין ליה העכו"ם הם תמיהים על גלות ישראל ושואלין : בעסק גאולה : ואתוותא התורה מל' האותיות שאלוני · מנן ומאן הוא רחימך אומרים לישראל מי ומי אהובך : שפירא ברוותא ר"ל את היפה · יפת תואר תרגומו שפירא בריוא · ארום בגיניה ספית שבשבילו אתה לוקה מלשון וספי ליה כתורא · מדור אריוותא במעון אריות : יקרא ויאה את אומרים לישראל יקרא ויאה את נואי והתערבי עמנו · למרוותא בממשלה וגדולה · קצת להודעותא

קצת

ישראל דיא זעלביגי צו זאגן פאר דיא קיניגן דער הײדען · תאין דיא דא קואן אונ זאאלין זיך אין גלייך אז דיא אינדן אין מער · זיא פאר וואונדרן זיך אונ פרעגן ישראל פון וועגן אין לייבן פון משיח · מנן פון וואגן אונ ווער איז דיין פריינד דז דיינה גישטאלט דאס דוא לאסט דיך פון זיינט וועגן אזו שלאגן פון דיא הײדען דיא גגליבן זיין צו ליבן · יקרא ווערדיג אונ היפש ווערשט דוא ווען זעלסט דיך פר אלטן מיט אונזר הערשאפט · איר זעלטן דיר דיין ווילן טואן אין אלין אורטן · בחכמתא מיט קונהייט ענטפערט ישראל צו זיא אונ לאזט זיא וויסן איין טייל פון דיא לוב פון גאט · ווען איר זעלט איר קונגן מיט וויסן שאפט וואס גאט איז · רבותכון וואס איין

אייער

ר בותא דיעבד לי כד מטיא ישועתא :
ב מיתי לי נהורא ותחפי לכון בהתא :
י קריה כד אתגלי בתוקפא ובגבורתא :
י שלם גמוליא לסנאי ונגותא :
צ דקתא לעם חביב וסגיא זכותא :
ח דו שלימא במיתי ומנא דכותא :
ק ריתא דירושלם כד יכנש גלותא :
י קריה מטיל עליה ביומי ולילותא :
ג נוניה למעבד בה בתושבחן כלילתא :
ד זהור ענניא למשפר כילתא :

לפומיה

קצת שבחיו להודיעם : ותחפי לכון בהתא יכסה עליכם חשך · בהתא בכ"ף מלשון זהב · וי"ג בהתא בבי"ת תרגום בושו בושת בהתון בהתא · לסנאי ונגותא לשונאים ולכל אויי העכו"ם · תרגום אוי הגוים נגוות עממיא · צדקתא לעם חביב מה שישלם גמול לשונאיו הוא צדקה לעם חביב וזכות רב : חדו שלימא במיתי כשיבא הקב"ה תהיה השמחה שלימה שאין שמחה שורה לאשה אעפ"י שיבואו בניה ובנותיה רק כשיבא בעלה וכדאיתא במדרש · חדו לשון חדוה · ומנא דכוותא וכלים חמודים וזכים מלשון מאני דקוניא · מטיל עליה מטיל עלי' כבודו : דזיהור ענניא יזהיר ויאיר כענן

אייער הערשאפט גימאכט קעגן דיא לוב אונ הערשאפט די גאט ווערט איר טואן אז איין היין ווערט קואן · במיתי אז צו איר ווערט דאז ליכט קואן אונ אייך ווערט בדעקן דיא פינסטערניס אז זיין ווירדיקייט ווערט ווערן אנטפלעקט איט אאכט אונ שטארקייט · ישלם ער ווערט בצאלן איין פאר געלטניש צו איין פיינד אונ צו די דא וואונן אין דיא היידען · אונ זיין גירעכטיקייט ווערט ער אערן צו זיין גליבט פאלק ישראל אונ איר פיל (זכיות) ווערן איבר זיא בשינן · חדו אז איין גאנצי פרייד ווערט קואן אונ איין רייני גאב · אז ער ווערט אין דיא שטאט (ירושלים) איין זאאן די פר טריבני · יקריה זיין ווירדיקייט ווערט רואן אויף ישראל טאג אונ נאכט זיין (חופה) ווערט ער אין ירושלים אאכן איט לוב אונ קרינונג · דזהור איט דיא לויטרקייט דער

אקדמות

לְ פוּמֵיהּ דַּעֲבִידְתָּא עֲבִידָן מְטַלַּלְ תָּא׃
בְּ תַכְתְּקֵי דְּדַהַב פִּיזָא וְשִׁבַע מַעֲלָ תָּא׃
תְּ חִימִין צַדִּיקֵי קֳדָם רַב פָּעֳלָ תָּא׃
וְ רֵוָיהוֹן דָּמֵי לְשַׂבְעָא חֶדְוָ תָּא׃
רְ קִיעָא בְּזֵיהוֹרֵי וְכוֹכְבֵי זִיוָ תָּא׃
הֲ דָרָא דְּלָא אֶפְשַׁר לְמִפְרַט בְּשִׂפְוָ תָּא׃
וְ לָא אִשְׁתְּמַע וְחָמֵי נְבִיאָן חֶזְוָ תָּא׃
בְּ לָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵין בְּגוֹ עֵדֶן גִּנְּ תָּא׃
מְ טַיְּלֵי בֵּיהּ חִנְגָּא לְבַהֲדֵי דִּשְׁכִינְ תָּא׃

עליה

הענן: למשפר בילתא ליפות החופה · לפומיה דעבירתא עבידן מטללתא׳ לפי מעשה כל צדיק וצדיק עושין לו חופה · תרגום סוכה מטללתא · תחימין צדיקי יש גבולין ותחומין לצדיקים לפני הקב״ה שהוא רב פעלתא ר״ל רב פעלים: בהכתקי הוא מלא יפה בפרק כל התני ר׳ אבהו יתיב אתכתקי׳ · ורויהון דמי לשבעא הרוותא ומראיהן דומה לשובע שמחות · ואז״ל שבעה מעלות לצדיקים לעתיד לבא נמשלין לחמה ללבנה לכוכבים לרקיע לברקים לשושנים למנורות וכולהון יליף מקראי · רקיעא בזיהוריה דומה לזוהר הרקיע · ולזיו הכוכבים: שפותא הוא הוד והדר שאי אפשר לפרשו בשפתים: ולא אשתמע וחמי נביאן חזותא ולא נראה אפי׳ לנביאים בחזיונם · שנאמר עין לא ראתה אלקים זולתך וגו׳: ביה חנגא הקב״ה יטייל · עם הצדיקים בגן עדן במחול כמו שדרז״ל על שנאמר והתהלכתי בתוככם ונאמר אז תשמח בתולה

וואוקן דיא (חופה) צו בשינן איין איידר נאך זיין ווערק ווערט אמן אים איין חופה אאכן · בתכתקי איט שטולן פון גיט גאלד אונ זיבן שטאפלן ווערן דיא צדיקים גישטעלט ווערן פאר הקב״ה דער דא איז גרויס פון ווערק · ורוויהון אונ איר גישטאלט ווערט גלייך זיין צו זאטס איט פרייד · רקיעא דר היאל איט זיין לויטרקייט אונ דיא ליכטיגי שטערן · הדרא איר שונהייט ווערט אזו גרויס זיין דאס עס ווערט ניט איגליך זיין צו בשיידן איט דיא לעפצן · ולא אונ עס איז ניט וואָרן גיהערט נאך גיזעהן פון קיין נביא נאך ווייז זאגר · בלא עז האט קיין אויג גיהערשט צו זעהן דען תענוג וואס דיא צדיקים ווערן האבן אין גן עדן · מטיילי ווא זיא ווערן זיך דער איי און

עֲ לֵיה רַמְזֵי דֵין הוּא בְּרַם בְּאֶמְתָנוּ תָא :
שַׁ בַּרְנָא לֵיה בְּשִׁבְיָן תְּקוֹף הֵימָנוּ תָא :
יְ דַבֵּר לָן עָלְמִין עֲלֵמִין מְדַמוּ תָא :
מְ נָת דִּילָן דְּמִלְקַדְמִין פָּרֵישׁ בַּאֲרָמוּ תָא :
טְ לוּלָא דְלִוְיָתָן וְתוֹר טוּר רָמוּ תָא :
וְ חַד בְּחַד כִּי סָבִיךְ וְעָבִיד קְרָבוּ תָא :
בְּ קַרְנוֹהִי מְנַגַּח בְּהֵמוֹת בִּרְבוּ תָא :
יְ קַרְטַע נוּן לְקִבְלֵיה בְּצִיצוֹי בִּגְבוּר תָא :
מְ קָרֵב לֵיה בָּרְיֵה בְּחַרְבֵּיה רַבְרְבוּ תָא :

אריסטון

בתולה במחול · במסכת שבת · עליה רמזיה דין הוא עליו רומזים באצבע ואומרים הנה אלהינו זה · ברם באמתנותא · אך באימה ומורא הם מראים . שברנא ליה בשבין קוינו לו בשביה : תקוף הימנותא בתיקף חוזק אמונה : ידבר לן עלמין ינהגנו עולמות · תרגום וינהג את הצאן ודבר ית ענא · ועלמין מלשון ותלך העלמה רוצה לומר בתולה : ועניינו כשמחת הנוהג בבתולה : עלמין מדמותא דומה לעלמות והוא לשון בתולות · מנת דילן מלקדמין מתנה שלנו שפרש מקדם · פרש בארמותא הפריש והרים בתרומה : והור טור רמותא ושור בהררי אלף טור רמותא · רוצה לומר תל גבוה · יקרטע נון לקבליה ידלג הדג נגדו : מלשון רבותינו ז"ל בפרק בהמה המקשה השוחט דג המקרטע · בציצוי תרגום סנפירין ציצין · מקרב ליה ברייה מקרבו

אייאן אין טאנץ איט דיא שכינה · עליה אויף איס ווערן זיא וויזן דיזר איז עס אבר דאס ווערן זיא רידן איט פארכט · שברנא איר האבן לו איס גיהאפט אין אונזר גיפענקניש אונ האבן פארט און איס גיגלויבט · ידבר ער ווערט אונז פירן איבינגליך אין איין גישטאלט פון איין יונג פרויא דיא זיך פרייאט ווען זיא לום טאנץ גייט · מנת דא איז אונזר גאב דיא ער אונז לאנג פון לו פאר בילובט אונ בישיידן האט : טלולא דיא דער אייאונג פון דען (לויתן) אונ דער ווילדר אוקס דער אויף דיא הוכי בערג איז · דיא זיך איינר איט דען אנדרן ווערן פאר ווערן אונ איין שטרייט איט אנדר האלטן · בקרנוהי איט זייני הערנר ווערט ער שטוסן דער אוקס דער דא אונטר דיא בהאות דער שטארקסטר אונ דער גרעסטר איז : יקרטע דער לויתן ווערט קענן

אֲ רִסְטוֹן לְצַדִּיקֵי יְתַקַּן · וְשֵׁרוּ תָא ׃
מְ סָחֲרִין עֲלֵי תַּכֵּי דְּכַדְכּוֹד וְגוּמַר תָא ׃
נְ גִידִין קַמֵּיהוֹן אֲפַרְסְמוֹן נַהֲרָ תָא ׃
וּ מִתְפַּנְקִין וְרָווּ · בְּכַסֵּי רְוָיָ תָא ׃
חֲ מַר מְרַת דְּמִבְּרֵאשִׁית נְטִיר בֵּיהּ נַעֲוָ תָא ׃
זַ כָּאִין כַּד שְׁמַעְתּוּן · שְׁבַח דָּא שִׁירָ תָא ׃
קְ בִיעִין כֵּן תֶּהֱווֹן · בְּהַנְהוּ חֲבוּרָ תָא ׃
וְ תִזְכּוּן דִּי תֵיתְבוּן · בְּעֵילָא דָרָ תָא ׃
אֲ רֵי תְצִיתוּן לְמִלּוֹי · דְּנָפְקִין בְּהַדְרָ תָא ׃

מרומם

מקרבו נורא ׃ בחרביה רברבותא בחרביה הגדולה ויסוד זה על רבותינו ז"ל בפרק המוכר הספינה עתיד גבריאל לעשות קניגיא עם לויתן · ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אינו יכול לו וכו' · שירותא אוכל · תרגום כי עמי יאכלו האנשים בצהרים ארי עמי יכלון גוכריא בשירותא · אריסטון סעודה · מסחרין עלי תכי הם מסובים על שלחנות של כדכוד ואבן יקרה : תרגום אודם גומרתא · נגידין קמיהון מושכים לפניהם: ומתפנקין ורוו · והם מפנקים עצמם ושותין ושבעים בכוס רויה : חמר מרת דמבראשית ויין שהוא משובח ושמור מבראשית · מרה שותי שכר תרגומו דאזלי למשתי מרת · ביה נעוותא בית נטפי היין · חכלולי עינים מיין תרגומו יטופין נעוהי וכל ענין הלותן וסור סבר אשר כנה המחבר בשם אבילה · ואמר מרת דמבראשית בשם שתייה · ושבע מעלתא בכדכוד

קענן אים נאהן מיט זייני פלוס פעדרן אונ מיט שטארקייט : מקרב זיין בשעפר ווערט צו אים גנעהנט מיט זיין גרויסן שווערד : אריסטון איין סעודה ווערט ער צו דיא צדיקים בירייטן אונ איין מיטאג מאל : מסחרין זיא ווערן זיך ארום זעצן אום דען טיש פון גארפונקיל אונ אידל גישטיין : נגידין אונ פאר זיא ווערט זיך ציהן דער באך פון באלזום : ומתפנקין אונ זיא ווערן זיך זענפטיגן אונ זעטיגן מיט דיא בעסר דער זעטיקייט · חמר פון דען וויין דער דא איז בשאפן פון (ששת ימי בראשית) דער דא איז בוואהרט אין קעלטר : זכאין גלייך וויא איר הט זוכה גוועזן צו הערן דען לוב פון דאס גיזאנג · קביעין אזו ווערט איר אויך זוכה זיין צו זיצן אין דיא חבורתא פון דיא צדיקים · והזכון אונ איר ווערט (זוכה) זיין

דאס

מְ רוֹמָם הוּא אֱלָהִין · בְּקַדְמָא וּבַתְרָיֵי תָא:
צְ בִי וְאִתְרְעֵי בָן וּמָסַר לָן אוֹרָיְי תָא:

בכדכיד וגומרתא · כולם רומזים הם לתענוג הנפשי ולא בא המחבר כאן רק לגלות אצבע ולכסות טפחיים ולמקובלים ושרידים אשר ה' קורא כמוהו יודעים מזה אפס קצהו מה שבידי אדם אפשר לגלגם וכולו לא · כמו שדרז"ל על עין לא ראתה אלהים זולתיך יעשה למחכים לו: ב"ב אמן;

דאס איר ווערט זיין אין דיא איברשטי ליין · ארי אז איר ווערט פאר נעאן אייני רייד דיא דא אויז גיין איט שונהייט · מרומם אונזר גאט איז דער הויבן פון ערשטן אונ פון לעצטן ער האט גיוואלט אונ ביגערט אן אונס אונ האט אונס איבר ענטפרט דיא תורה ·

תם ונשלם

יציב פתגם

יְצִיב פִּתְגָם · לְאָת וְדָגַם · בְּרִבּוֹ רִבְבָן · עִירִין :
עֲנֵי אֲנָא · בְּמִנְיָנָא · דְּפַסְלִין · אַרְבְּעָה טוּרִין :
קָדָמוֹהִי לְגוֹ מוֹהִי · נָגִיד וְנָפִיק · נְהַר דִּינוּ רִין :
בְּטוּר תַּלְגָּא · נְהוֹר שְׁרָגָא · וְזִיקִין דִּינוּר וּבָעוּרִין :
בְּרָא וְסָכָא · מָה בַּחֲשׁוֹכָא · וְעִמֵּיהּ שַׁרְיָא נְהוֹרִין :
רְחִיקִין צְפָא · בְּלָא שְׁטָפָא · וְגַלְיָן לֵיהּ דְּמִטַּמְּרִין :

בעית

יציב פתגם אמת ויציב דברי שבח להקב"ה שהוא אות ודוגמא · בתוך ריבוי רבבות מלאכים : פתגם לשון דבור : ודגם לשון דוגמא · עירין מלשון עיר וקדיש מן שמיא נחית · עני אנא תענה של שבח המקום אתן · במניינא המכוונין לד' שורות דהיינו ד' טורין ור"ל ד' סדרים שיש להם פילפול הגמרא סדר נזיקין סדר מועד · סדר קדשים אבל סדר זרעים וסדר טהרות אין להם גמרא כי אם מסכת ברכות ונדה בלבד : לגו מוהי בתוך המים · נגיד נמשך : ונפיק ויוצא : נהר דינור נהרי אש · בטור וכו' בהרי שלג הדולקים : נהור שרגא וזיקים וכו' ברקים של אש בוערים ודולקים : ברא וסכא בורא ורואה מה בחושך · סכא · תרגום וירא יי' ואסתכי · ועמיה וכו' · ועמו דר נהורא שנאמר ידע מה בחשוכא ועמיה שרא נהורא · רחיקין

רחוק

יציב עס איז וואר דיא ווארטן דא איך אן גאט לובן עס איז איין צייכן אונ' פאר גלייכן בייא דיא לוב וועלכי צעהן טויזנט מאל צעהן טויזנט וואכנדיגי מלאכים אן איס לובן · (עני אנא) איך רוף גאטס לוב מיט דיא צאל פון (תרי"ג אותות) וועלכי אויז גהויאן זיין אין פיר טורים · (דהיינו טור אורח חיים) (טור יורה דעה) (טור חושן משפט) אונ' (טור אבן העזר) וועלכי אויז דיא גמרא איין פאר קארצונג איז וויא עס גשלאסן איז ווארדן גשלאסן דיא הלכה צו בלייבן : (קדמוהי) פאר גאט אין דיא וואסרן זעלביגי איז דער באך דער אויס דעם גן עדן קומט : ציהט זיך אונ' גיט דרויס איין באך פון פייאר · (בטור תלגא) · אין איין שניא בערג לייכט אין ליכט אונ' פונקן פייאר אונ' ברענדן · וועלכי ביידה בייא דיא מענשן ניט קאן גשעהן · (ברא) ער האט בשאפן אונ' זוגט וואס אין דער פינסטר איז · אונ' בייא אים וואוגט דאס ליכט : (רחיקין) ער זעהט וויט זונדר פאר הינדרונג · אונ' וואס פאר בארגן איז בייא

אים

בעית מיניה · ית הורמניה · ובתרוהי עדי גוברין :
יודעי הלכתא · ומתניתא ותוספתא · ספרא וספרין :
מלך חיא לעלמיא · ימגן עם להון משחרין :
אמיר עליהון · כחלא יהון · ולא יתמנון · היך עפרין :
יחורון כען · להון בקען · יטופון נעוהי חמרין :
רעותהון הב · ואפהון צהב · ינהרון כנהר צפרין :
לי הב תקוף · ועינך זקוף · חזי ערך דבך כפרין :
ליהון

רחוק רואה בלי מניעה : וגליין וכו' ונגלה לו כל הנסתרות · בעית וכו' : רוצה ממנו רשות · ובתרוהי וכו' : ואחר כך אקח גם כן מאנשים רשות · ופירוש גוברין · אנשים שיודעים הלכתא ומתניתא וכו' : ימגן עם וכו' · יציל עמו ישראל · אמיר וכו' · אמור עליהם ירבון כחול : ולא יכולים למנותם כעפר הארץ · יחורון כען להון בקען יתלבנו הבקעות להם בתבואה כבשמים : יטופון נעוהי חמרין יקלחו היקבים יין : ולפי התרגום (בראשית מט יב) היה נראה לגרוס כען בבית · רעותהון הב וכו' : תן רצונם ויאירו פניהם כאשר מאיר השחר : לי הב תקוף תן לי חוזק · ועינך זקו' חזי וכו' וזקוף עינך וראה שונאיך

איהם אויפגבארליך · · (בעית) איך בעט פון איהם ער לויבנס אונ אויך דיזס פון דיא מענשן · (יודעי) דיא וואס וויסן הלכות משניות · (תוספתא ספרא אונ ספרי) דאס זיינן אלי גמרות אונ מדרשים · (אלך) דער קיניג דער איביג לעבט זאל שיצן איין פאלק דיא איס בעטן · — (אמיר) עז איז אויך זיא גזאגט זיא זאלן זיך מערן אלס זאנד דאס ים אונ זאלן ניט קענן גיצייטלט ווערן גלייך אלס שטויב דער ערדן · (יחורון) דיא וויזן פרוכט וואקסט זאלן וויס זיין פון בקליידונג דער פרוכט גלייך וויא דיא שאף · וויא דא שטייט גשריבן · (לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו בר) דיא קעלטר זאלן ויין לאזן טריפן · (רעותהון) גיב־זיא איר וילן ; אונ פארב איר אן גזיכט דאס זיא לייכטן גלייך דאס ליכט דאס מארגן שטערן · (לי) גיב איר שטארקייט אונ ריכט דיין אויגן אויף · זייא דיין פיינט דיא אן דיך לייקנן · (ויהון) אונ זיא זאלן זיין גלייך שטרויא אין איין לינג

יציב פתגם

וִיהוֹן כְּתִיבְנָא׳ בְּגוֹ לִבְנָא׳ כְּאַבְנָא׳ יִשְׁתְּקוּן חַפְרִין :
יְהוֹנָתָן׳ גְּבַר עִנְוְתָן׳ בְּכֵן לֵיהּ נַמְטֵי אַפְּרִין :

סגולים כספירים בך . ויהון כתבנא כו׳ . ויהיו כתובין בתוך החומר וטיט הלבנים . וישתקון כאבן ויאספו ויבושו . יהונתן כו׳ . יהונתן הוא איש עניו לכן תשואות חן חן לו :

החרוז הזה לא מצאתי לו פירוש : אכן לדעתי כן פירושו לסיים בשבח התורה ורועה נאמן אשר על ידו נתנה לנו למורשה . ויהו הוא השם ית׳ כמו [אני והו הושיעה נא] נתן התורה ע״י איש עניו הוא משה רבינו ע״ה לכן תשואות חן חן לו .

זיגן אונ זאלן שטומן וויא איין שטיין אונ זאלן בשעמט זיין : (יהונתן) גאט האט דיא אלות גיגעבן דורך (משה) דער דעמוטיגר מאן דעם זאל מען איין דאנק גרייכן :